

Összefoglaló a XXXVII. Durindó és az L. Gyöngyösbokréta rendezvényről

Észrevételek, vélemény a fellépők színpadi öltözetéről

Gombos, 2013. június 8–9.

A XXXVII. Durindó és az L. Gyöngyösbokréta fesztivál alkalmából nyitotta meg ünnepélyesen kapuit a helyi tájház is. Úgy érzem, ez az esemény megfelelőbb időpontra nem is kerülhetett volna, hiszen így szorosan kapcsolódik a fenti főrendezvény második napján szervezett Gyöngyösbokrétához, mely innen, e nyugat-bácskai faluból indult útjára vidékünkön.

Nagyon fontos volt számomra e tájház létrejötte! Több szempontból is!

Bízom abban, hogy különös jelentősége van ezen eseménynek a falu életére vonatkozóan is, főként ha az 1990-es évek háborújára gondolunk. Hiszen megfogyatkozó magyar lakossága múltját tükrözi, elsősorban a közösség egykori, helyi építkezéséről és lakáskultúrájáról nyújt információt, tudatosítani igyekszik azt helyben és szélesebb körben is, így valamennyi érdeklődő számára hozzáférhetővé válhatnak ezek az információk.

Az MNT által nyújtott támogatással itt beindult egy folyamat egy helyi sajátosságokat mutató épület életre keltéséhez, melynek működtetésével biztosított a hely is a közösség egykori tárgyi értékeinek megfelelő módon történő megőrzésére, bemutatására. A megkezdett munka folytatásával, további számtalan lehetőség nyílik a helyi szellemi értékek hiteles továbbadására is. E jelentős és felelősségteljes feladathoz kívánok a vezetőségnek együtt gondolkodó munkatársakat, egészséget és hosszútávú, eredményes munkát!

Amikor az 1930-as évek derekán a zombori Kaszinó falai között, az akkori értelmiség körében szóba került a Paulini Béla és társai által Magyarországon 1931-ban útjára indított Gyöngyösbokréta rendezvény megszervezésének lehetősége és fontossága vidékünkön is, az akkori beszélgetőtársak, szervezők is a rendezvény hosszú távú életbentartásáról álmodtak, mondta el nekünk (Nagy Istvánnak és Raj Rozáliának) Gálik Veronika 1990 táján egyik beszélgetésünk alkalmával, aki maga is részese volt a fenti eseménynek. Bár nem hangzott el a neve most, Ő egyike azoknak, akinek köszönhetjük, hogy vidékünkön is létrejött e ma is jelentős nagyrendezvény. Azóta meghonosodott, és immár 50. évét érte meg 2013. június 9-én Gomboson, ott, ahol bölcsője is volt.

Az ez évi rendezvény idején gyakran gondoltam Veronka nénire, az egykori doroszlói kántortanító, Gálik István leányára, aki hosszú élete végéig, szabadkai otthonában is doroszlói maradt lélekben. Nagy Istvánnal nekünk pedig megadatott, hogy sokéves barátságunk alatt nem egyszer az időről megfellelkezve beszéljünk a múlttól, miközben a hangszalagok és videofelvételek szaporodtak, és őrzik a visszaemlékezést a doroszlói társakra, a gombosi Tamaskóra (Veronka néni nevezte így a gombosi főszervezőt) és a szilágyi szervezőtársak lelkesedésére a rendezvény arculatával, céljával kapcsolatban. A Nyugat-Bácska három hagyományörző közössége (Doroszló, Gombos, Kupuszina) és Szilágyi együtt gondolkodása, az összetartás szép példája máig él.

Hogy miért esett a döntés éppen Gombosra az első Gyöngyösbokréta megszervezéséhez, arról máskor szólnék majd. Mindenképpen jelentős tény, hogy többéves kimaradás után ismét Gombos volt a helyszíne a rendezvény újraindításának. Így nem véletlen, hogy az 50. is itt zajlott.

A közelmúltban újraválasztott Fesztiváltanács döntése szerint a három helyett kétnapos volt ezúttal a Durindó és Gyöngyösbokréta.

Az első napon a Durindón fellépő együttesek felvonultatása is az eltért eddigiektől, és egy helyett két helyszínen mutatkoztak be az énekesek és a zenekarok. E döntésből eredően jómagam mint a fellépő együttesek öltözetét véleményező szakbizottsági tag az Arany János Művelődési Egyesület színháztermében bemutatott produkciók fellépőinek öltözetéről készítettem el jelentésemet a látottak alapján.

A műsorfüzetben összesen 102 bejelentkezett együttes, szólista vagy zenekar nevét olvashatjuk (52 produkció a színházteremben és 50 az eperfa alatt).

Néhány esetben előfordult, hogy egy művelődési egyesületben működő csoport több felállásban is bemutatkozott. Szinte valamennyi korosztály képviseltette magát., de legnagyobb számban az idősebbek és a középkorúak voltak. Gyermekek csak néhány együttesben szerepeltek idősebb társaikkal. A fellépő nők száma jóval nagyobb volt, mint a férfiaké.

A második napon a jubiláris, 50. Gyöngyösbokrétán ezúttal 29 jelentkező (28 fellépő) együttes mutatkozott be a művelődési egyesület udvarán felállított színpadon.

A fellépők öltözetéről összességében elsősorban az mondható el, hogy csak nagyon lassan mutatkozik pozitív irányú változás! A csoportok nagyobb része több odafigyeléssel készíti el fellépéshez öltözetét, mint korábban, és a kirívó esetek száma csökkenőben van. Sok csoport igyekezett a korábban megbírált öltözetet kijavítani, illetve újra cserélni. De még így is sokszor csak részben vagy egyáltalán nem volt megfelelő színvonalú megjelenésük. Ennek oka elsősorban továbbra is a szakmai párbeszéd lehetőségének hiánya! Tudni kell, hogy a paraszti öltözet nem volt sosem kellemes viselet, és a rendezvényen elhangzott tanácsok meghallgatása nem egyenlő a képzéssel!

Örömmre szolgált, hogy némelyik együttes megértette a tavalyi ajánlatainkat, és öltözetüket szakmai szempontból minőségesebbre cserélték. A leglátványosabb fejlődést a kucorai csoport női öltözetén tapasztaltam.

Néhány kimagasló eredménynek is szemtanúi lehettünk, ami külön örömet okozott nekem! Ez főként annak köszönhető, hogy a néptáncgyüttesek képzett vezetőivel megbeszéléseket tartottunk! Igyekeztek, igényességük, az öltözetekre és öltöztetésre vonatkozó szabályok szem előtt tartása, kiválóan átgondolt, hiteles és esztétikus külsőt eredményezett.

Mindenképpen dicséretet érdemel a három hagyományörző nyugat-bácskai közösség, Doroszló, Gombos és Kupuszina. Öltözetükön látszott, hogy nagy odafigyeléssel, szinte alázattal, igen fáradtságos, hosszadalmas, aprólékos munkával, példásan készítették ki (mosás, keményítés, vasalás), és a pompát hangsúlyozták ki a bemutatásakor. Ez volt a legszembetűnőbb és legdicséretesebb! Érthető módon az egykor rangot jelentő, sokszor mégis csak áhított látvány megvalósítására itt kínálkozott lehetőség. Az ünnepi, igen értékes öltözetnek kijáró nagy gondosság, tapasztalat és időigényes figyelem át- és megadása valóban nagy elismerést érdemel, mert nélkülözhetetlen a tánckultúra továbbéléséhez!

Ne feledkezzenek meg sajátos öltözetük gondos, új elkészítőinek és kikészítőinek kineveléséről sem!

Ajánlom:

A fellépők öltözetüket lehetőleg a dalaiknak/táncaiknak megfelelő tájegységből válasszák (eredeti vagy viseletrekonstrukció), ill. ha stilizált népies öltözetről is lenne szó, legyen mindenképpen mérsékelt ünnepélyes, azaz a koreográfiának megfelelő változatban.

Részesítsük előnyben vidékünk, lakhelyünk dallamanyaga mellett a helyi öltözet bemutatását is. Hiszen ez is feladatunk része.

Ragaszkodjunk a hitelességhez: ügyeljünk a helyi sajátosságokra úgy, hogy magunkénak tudjuk érezni azt az öltözetre vonatkozóan is. Ismerjük meg, elemezzünk minél több eredeti öltözetet (vidékenként), és hasonlítsuk a magunkéhoz.

Ha lehet őrizzünk meg minden helyi különlegességet az öltözeten egy-egy időszakra vonatkozóan, a megszokottól eltérő öltözetelemeket, kiegészítőket stb. ne viseljünk.

Összpontosítsunk arra, hogyan kell viselkedni a színpadi öltözetben. Kezdjük időben ismerkedni pl. a bő szoknyával, a megfelelő lábbelivel, kezdetben legyen egyszerű ez az öltözet, amit szükség szerint, fokozatosan egészítsünk sajátos elemekkel. Minden próbát így töltsünk, hogy azok viselése a színpadon ne legyen zavaró.

Az színpadon az öltözetet természetes, de megfelelő testtartással viseljük. Mozdulataink, viselkedésünk ne legyen mesterkélt! Öltözetünk ne legyen számunkra idegen, ránk erőltetett, álljon közel hozzánk!

Az öltözet egésze legyen kifejező, jól átgondolt összeállításban.

Ha fellépés előtt már többször viseltük, egy idő után rá lehet érezni egy-egy öltözetelem viselésének a milyenségére: pl. a fityula feszessége a fejen, nyakfodor, szoknyák kellő szorossága stb.

Minden tevékenység és művelet magas szintjének, a kitűzött célnak az elérését a tanulás és gyakorlás segítheti, így pl. az öltözet megfelelő összeállítását, viselését.

Gyakorlás közben felkészülhetünk, tudatosulhatnak bennünk azok a pontok, amik előadás közben is biztonságot nyújtanak: pl. természetes viselkedés az öltözetben koncentrálni a testtartásra is.

Valamennyi csoportoknak legyenek öltöztetői, megbízott viseletgondozói.

A hagyományőrző közösségekben 1-2 fő mindenképpen vegyen részt, valamely hagyományőrző együttesek számára szervezett továbbképzésen, ezzel párhuzamosan koncentráljon a maga sajátos helyi kultúrájára (ne az általános elemeket és színvilágot tartalmazó, kreált szüretbáli öltözetre!), ismerkedjen a megjelent, helyi népi kultúrára vonatkozó kiadványok anyagával, gyarapítsa elméleti ismereteit és végezzen folyamatos összehasonlítást a maga közössége és más hagyományőrző közösség sajátosságai között.

Valamennyi énekes és táncos lehetőségtől függően látogasson múzeumokat, látogassa meg a viseletgyűjteményt Miskolcon, olvasson viseletre vonatkozó szakirodalmat.

A Durindón fellépők a következő öltözet típusokat viselték:

- saját közösségük hagyományos öltözete (eredeti öltözetelemek),
- saját közösségük öltözetének viseletrekonstrukciója (két háború közötti időszak),
- az együttes dalainak tájajához illesztett öltözetek,
- az együttes dalainak témájára vonatkozóan választott öltözetek,
- az együttes dalainak korához választott öltözet,
- a kórusmozgalom klasszikus öltözete,

- stilizált népies színpadi jelmez (a korábban készült öltözetek nagy részére a kékfestő, egyéb karton- és fehérvászon kelme a jellemző),
- eredeti és ma készült öltözetek párosítása,
- mai polgári, ünnepi öltözet.

A Durindón fellépő együttesek öltözetével kapcsolatos leggyakrabban tapasztalt problémák:

- formátlan öltözetegyüttes (igénytelen öltöztetés),
- rossz minőségű kelméből készült ruhák,
- a megfelelő kikészítés hiánya,
- a varrónői felkészültség hiánya,
- jellegtelen öltözetek (méret, szabás stb.),
- rossz kelmeminőség-választás és –párosítás,
- a kelméhez (színben, minőségben, mennyiségben) nem illő díszítőanyag alkalmazása (ragyogók, flitterek),
- stilizált színpadi öltözet esetében a népi vagy táji sajátosság figyelmen kívül hagyása,
- korhoz nem illő, ill. egyéb okból nem megfelelő színek alkalmazása,
- a nők esetében hiányos viselet (fejviselet!),
- minőségtelen, színben és méretben nem megfelelő szalagcsíkok alkalmazása,
- helyi jellegű sajátosság figyelmen kívül hagyása (főként fejviseletnél),
- igénytelen fej-és hajviselet,
- egyenruhahatást adó öltözet,
- új öltözet silány kivitelezésben,
- „két világ” a színpadon: a fellépő együttes tagjai más-más kort, ill. öltözettypust mutatnak be, pl. a nők és férfiak, ill. a kísérő zenekar öltözete nem egyezik meg egymással.

A Gyöngyösbokrétán fellépő táncegyüttesek öltözetének csoportosítása:

- hagyományörző közösségek eredeti darabokból álló öltözetegyüttese,
- egy-egy táj öltözetének korábbi eredeti öltözetlemeiből álló öltözetegyüttesek (pl. Kalotaszeg, Felvidék stb.),
- egy adott közösség korábbi öltözetének viseletelemeiből alakított öltözet,
- egy adott közösség korábbi öltözetének rekonstrukciója,
- a koreográfia témájához igazodó öltözet,
- stilizált népies színpadi jelmez.

A Gyöngyösbokrétán fellépő együttesek öltözetével és külsőjével kapcsolatos leggyakoribb problémák:

- a táncoslányok fejviseletének elkészítése szinte általános gondot jelent továbbra is,
- az apró jegyekre, a sajátosságokra vonatkozó törekvés igényének figyelmen kívül hagyása,
- a paraszti ízléssel ellentétes színek alkalmazása, párosítása
- formai hiányosságok (pl. kevés alsószoknya),

- a megfelelő kikészítés hiánya (nem elegendően vagy túl erősen keményített alsószoknyák),
- az öltöztetés tudnivalóinak hiánya (pl. alállebenő szoknyaalj),
- minőségtelen, színben és méretben nem megfelelő szalagcsíkok alkalmazása,
- minőségtelen, túl magasfényű kelmeválasztás,
- kivetkőzés időszakának nem megfelelő módon történő bemutatása,
- hanyag, rossz testtartás,
- néhány együttes esetében a kölcsönkért öltözet még mutatósabb lett volna, amennyiben átalakítva került volna viselőjére.

Raj Rozália hímző- és viseletkészítő-oktató
Szabadka, 2013. szeptember 15.